

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“...เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยให้เขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้าน รองลงมาจากบิดามารดา...” ความตอนหนึ่ง ในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในวันอังคารที่ 28 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

นักเรียนทุกคนที่เกิดมาจะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ของเด็กผู้นั้น พันธุกรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก แต่ในปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์ มีความเจริญก้าวหน้าไปมาก มนุษย์มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพันธุกรรมมากขึ้นและมีความพยายาม ที่จะปรับปรุงพัฒนาเรื่องพันธุกรรมของมนุษย์ให้ดีขึ้น ส่วนในเรื่องของสภาพแวดล้อมซึ่งเป็น สิ่งที่จะพัฒนาควบคุมได้ ส่งเสริมด้วยการวางแผนที่ดีเพราะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของนักเรียนมาก แต่การพัฒนาหรือการควบคุมมีความสลับซับซ้อน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความแตกต่าง ของชุมชน ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการจัดการศึกษาให้มนุษย์และหลักการ จัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542. 2547 : 2)

การจัดการศึกษาซึ่งเป็นไปเพื่อพัฒนาคน พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนให้เป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งหมายดังกล่าวดังกล่าว ต้องมีการปรับ เปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ ตามจุดประสงค์ของแต่ละระดับและประเภทการศึกษาโดยมีพื้นฐานความรู้ความสามารถและทักษะ พื้นฐานที่ดี และเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (วิทยาลัยการพัฒนาศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 53) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ที่ระบุว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. 2547 : 2) นอกจากนี้แนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 ข้อ 5 คือ มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. 2547 : 10) โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรือผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคนโดยเฉพาะบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ต้องเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักความเมตตาและความเสียสละ

บทบาทของครูในเรื่องการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นคงไม่ใช่เรื่องใหม่เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ และได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่อง ให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิควิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคม (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 1)

ในการปฏิรูปวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพตามการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา ด้านปัจจัย คือครู ที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียนคือการมีความรัก เอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอการมีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะ แนะนำและร่วมแก้ปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่าครูต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ คือนอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้งดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือนักเรียน ในการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา มาตรฐานที่ 4 ที่มุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมพึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และมีบุคลิกภาพที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุนนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด ให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพ ตามมาตรฐานดังกล่าว โดยผ่านกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐาน ด้านกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา มาตรฐานที่ 1 ที่ให้โรงเรียน มีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานที่ 4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดและพัฒนาศึกษา ดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 2 - 3)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการและกรมสามัญศึกษา (เดิม)ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มี กระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลัก ในการทำงานดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการยิ่ดนักเรียนเป็นสำคัญ ในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำคัญของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครองนักเรียน หรือชุมชน (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 2 - 3)

โรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) เป็นโรงเรียนหนึ่ง ที่มีนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มาจากรอบครัวหลายระดับ และปัญหาของนักเรียนเท่าที่พบจากสถิติของฝ่ายปกครองและงานแนะแนวของโรงเรียนมีปัญหา หลายด้าน เช่น ฐานะยากจน การขาดเรียน การหนีโรงเรียน ยาเสพติด ฐัฐสาว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ฯลฯ ถึงแม้โรงเรียนจะมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่แล้วก็ตาม แต่ยังไม่สามารถ ทำให้การช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนและวิธีการ ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรมสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาระบบของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมือง นครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา)
2. เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา)

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนามุ่งวิจัยปัญหาและพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) ซึ่งมี 5 ด้าน ดังนี้คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อโดยใช้กระบวนการ PDCA

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา)

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครอง ครู สถานักเรียน ของโรงเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณ สุขวิทยา) จำนวน 185 คน ประจำปีการศึกษา 2548

ช่วงที่ 2 พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งหมด 7 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ระดับปัญหาในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ

ช่วงที่ 2 พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วิวรรณสุขวิทยา) โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (FGD) จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนา หมายถึง ทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญขึ้น
2. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ระบบหรือกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน ในด้านการส่งเสริม การป้องกันและการแก้ปัญหา พร้อมทั้งวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ไว้ 5 ด้านดังนี้
 3. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่นความสามารถ สุขภาพ ครอบครัว และอื่นๆ
 4. การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนมีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธี เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ถูกต้อง และรวดเร็ว
 5. การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนมีคุณภาพดีขึ้น มีความภาคภูมิใจในตัวเองในด้านต่างๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย
 6. การป้องกันและแก้ไขปัญหา หมายถึง การให้ความดูแลเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิดและหาวิธีช่วยเหลือโดยไม่ปล่อยปะละเลย
 7. การส่งต่อ หมายถึง การส่งนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เช่น กรณีที่นักเรียนมีปัญหาจนยากแก่การช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น เพื่อให้ปัญหานั้นได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้องและรวดเร็วขึ้น
 8. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา)
 9. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ปีการศึกษา 2548
 10. คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะบุคคลที่เป็นตัวแทนจากชุมชน ที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ปีการศึกษา 2548
 11. ครู หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ปีการศึกษา 2548
 12. สภานักเรียน หมายถึง คณะนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการนักเรียน ตามโครงการประชาธิปไตยของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ปีการศึกษา 2548
 13. ตัวแทนผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากจำนวนผู้ปกครองนักเรียน ทั้งห้องเรียน ห้องเรียนละ 1 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 40 คน จากผู้ปกครองนักเรียน 40 ห้องเรียน ของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วیرณัฏฐวิทยา) ปีการศึกษา 2548

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้

1. ได้ทราบปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วังวนธุ์สุขวิทยา) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วังวนธุ์สุขวิทยา)
2. ได้การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองนครสวรรค์ (เขากบ วังวนธุ์สุขวิทยา)